

Çocukluk Çalışmaları: Sürdürülebilir Bir Paradigma mı?*

MARTYN HAMMERSLEY**

Özet

Bu makale çocukluk çalışmalarının çoğu kez merkezî ilgileri arasında sayılan bazı fikirleri sorguluyor: çocuklar “müstakil” bir biçimde çalışılmaya değerdir; çocukluk “toplumsal bir inşadır”; çocuklar aktif fâillerdir ve böylece muamele görmelidirler; katılımcı yöntemler altın esasını teşkil eder, yani mümkün olan en iyi yöntemlerdir. Makale ayrıca bu fikirlerin kimi bakımlardan faydalı olduğunu teslim etmekle beraber temel bir takım sorunları da ihtiva ettiğini savunuyor.

Anahtar Kelimeler: Fâillik, özerklik, çocukluk çalışmaları, inşacılık, katılımcı soruşturma.

Abstract

This article interrogates what are frequently taken to be central commitments of Childhood

Studies: the idea that children are worthy of study ‘in their own right’, that childhood is a ‘social construction’, that children are and must be treated as active agents, and that participatory methods are the gold standard. It is argued that while these ideas have been fruitful in some respects, they involve fundamental problems.

Keywords: Agency, autonomy, Childhood Studies, constructionism, participatory inquiry

* Childhood Dergisi’nin 2017 yılı 24(1) sayısı 113-127 sayfaları arasında yayımlanan (DOI:10.1177/0907568216631399) “Childhood Studies: A Sustainable Paradigm?” isimli makale, yazarı Martyn Hammersley’den ve yayıncı dergiden Çocuk ve Medeniyet Dergisi’nce alınan 06.02.2019 tarihli izin ile Emrah Akbaş tarafından çevrilerek yayınlanmaktadır.

Bu makalede çocukluk çalışmaları sahasının genellikle merkezi ilgileri arasında gösterilen fikirleri incelemek istiyorum. Bu fikirleri şöylece sıralayabiliriz: Çocuklar “müstakil” bir biçimde çalışılmaya değerdir; çocukluk “toplumsal bir inşadır”; çocuklar aktif fâillerdir ve böylece muamele görmelidir; katılımcı yöntemler altın esasını teşkil eder, yani mümkün olan en iyi yöntemlerdir. Bu ilgiler sıklıkla 1980’ler ve 1990’larda gelişen yeni bir paradigma muamelesi görmektedir (örneğin bkz. James, James ve Prout, 1997; Jenks, 1996; Kehily, 2009)¹.

Bu yeni paradigmanın gerekçesini teşkil eden ana tema geleneksel disiplinler araştırmaların çocukluğu ve çocukları marjinalize ettiği iddiasıdır. Bu yeni paradigmayı benimseyenler; gelişim psikologlarının çocuklar hakkında hatırı sayılır miktarda araştırma yaptığını ve çocukların toplumsallaşmasına antropologların ve sosyologların ilgi gösterdiğini teslim etmekle beraber genel olarak bu tür araştırmaların teorik ve/veya metodolojik bakımlardan yetersiz kaldığını ve belki de gayriahlaki ve/veya siyasal bakımdan gerici olduğunu savunmuşlardır.

Çocuk çalışmalarını destekleyenler; gelişim psikolojisini, çocukları çalışma biçimi ile varsayım ve sonuçları itibarıyla eleştirmişlerdir. Bu kişilere göre, psikologların kullandığı ana yöntem olan deney, çocukların müdahalelere edilgen bir biçimde tepki verdiğini varsayar ve bu varsayımı kendi uygulamalarında hayata geçirir. Deney yöntemi böylece çocukların içinde yaşadıkları sıradan bağlamlarda fâil olma halini kavramada başarısız olur. Hâlbuki çocuklar sadece yetişkinlerin davranışlarına tepki vermekle kalmayıp çevrelerine tesirde bulunan fâillerdir. Bununla ilişkili olarak, gelişim psikolojisi küçük çocukları yetersiz veya bir başka deyişle, yetişkinlere nazaran bilişsel, duygusal ve ahlaki bakımdan noksan saydığı için eleştirilmektedir. Bu ise gelişim psikolojisinin vardığı netice veya belki de faraziye olarak ele alınmaktadır. Bu sonucun veya faraziyenin kimi zaman çocukların ancak gelişimlerinin ileri aşamalarında insan olduklarını ve böylece kendi adlarına makul kararlar alma ehliyetlerinin bulunmadığını ima ettiği ileri sürülmektedir. Burada metodolojik ve tözel başarısızlığa ilişkin görüşlerin etik ve siyasal kaygılarla nasıl yakından ilişkili olduğunu görebiliriz.

1 Bu paradigmanın kimi yönlerine itirazlar olmuştur (örneğin bkz. James, 2010; Lee, 2001; Prout, 2005; Tisdall, 2012; Tisdall ve Punch, 2012). Çocukluk çalışmaları sahasında alternatif formülasyonlar da olmuştur. Örneğin, çocukluğa modern toplumların yapısal bir özelliği olarak yaklaşmak veya kuşak kavramına ve kuşaklar arası ilişkilere odaklanmak gibi (Mayall, 2002; Oswell, 2013; Punch ve Tisdall, 2014; Qvortrup ve diğ., 2009). Bununla birlikte benim burada odaklandığım ilgililer literatürün büyük kısmında hala itirazsız kabul görme eğilimindedir.

Ayrıca ana akım antropolojik araştırmaların öncelikli olarak çocukların toplumdaki belirli deneyimlerinden ve nev'i şahsına münhasır kültür kalıplarını oluşturma yollarından ziyade nasıl (yetişkin) kültürlerinin içinde toplumsallaştıklarına odaklanmış olması da eleştirilmiştir. Hemen hemen aynı eleştiri toplumsallaşmaya dair sosyolojik araştırmalara da getirilmiştir.² Bu araştırmaların yetişkin görüşlerine ve pratiklerine dayandığı ve çocuk deneyimleri ve perspektiflerini ciddiyetle ele almada başarısız olduğu ileri sürülmüştür. Örneğin, bu araştırmaların büyük bölümü çocukları okul gibi kurumsal ortamlarda incelemiş ve kurumsal bir perspektife uygun meseleleri işaret etmiştir. Benzer şekilde çocuklar ve gençler arasında suçluluğun nedenleri hakkında yapılan çoğu araştırma büyük oranda, bazı insanların neden suç işlediğine ve bundan sakındırmak için nelerin yapılması gerektiğine dair kriminal ilgiden kaynaklanmıştır. Sonuç olarak, arka plandaki faktörler ve kişilik özellikleri, toplumsal süreçler ve yapısal belirleyiciler hep odak noktası olagelmiştir ancak "suçlu" tabir edilen çocukların bakış açılarını ve etkinliklerini anlamaya genellikle pek az dikkat edilmiřtir³.

Sonuçta, önceki araştırmaların çerçevesinin yetişkin ilgileri doğrultusunda çizilmiş olması ve yetişkin varsayımları temelinde icra edilmesi ana rahatsızlığı teşkil etmektedir zira bu araştırmalar çocukları "henüz yetişkin olmamış" kimseler olarak noksan bir biçimde tahayyül etmekte veya yetişkin perspektiflerini yansıtan örneğin "suçlu" gibi diğer kategorileri istimal etmektedir. Yeni disiplinleri veya sahaları desteklemek ve meşrulaştırmak için kullanılan pek çok argüman gibi bu eleştiriler de önemli hakikatleri içerebilir ancak bazı açılardan mübalağalı veya yanaltıcıdır. Örneğin, gelişim psikolojisi gerçekte büyük oranda öğrenmeye dış çevre ile irtibat yoluyla gelişen basit bir etki-tepki modelinden ziyade aktif bir süreç olarak yaklaşan inşacı açıklamaların egemenliğindeyken bu alanı çocukları edilgen biçimde tahayyül eden bir bakış açısı geliştirmekle suçlamak ironik olmaktadır (Woodhead, 2009). Elbette burada söz konusu edilen şeyin bir bölümü "aktif" kavramının ne anlama geldiği ile ilişkilidir. Bunu daha sonra tartışacağım.

Benzeri kısmi bir savunma antropoloji ve sosyoloji için yapılabilir. Bu disiplinlerde toplumsallaşmayı bir *içselleştirme* meselesi olarak sunan çalışmalar kat'i surette mevcut bulunmakla beraber insanların sadece toplumsal roller takınmadığı, ayrıca bu rolleri zorunlu olarak yorumladığı ve

- 2 Jenks (1982, s.19), örneğin, toplumsallaşma teorisinin çocukları gayri insanileştirdiğini anlatır.
- 3 Çocukluk sosyolojisinin tarihi için bkz. Mayall (2013)

yeniden inşa ettiği kabulüne dayanan daha etkileşimci bir bakış açısı da kimi zaman hüküm sürmüştür (Turner, 1962). Hatta çocukluk çalışmalarının yükselişinden evvel bu perspektif birkaç sosyolog tarafından yetişkin-çocuk ilişkilerine uyarlanmıştı (örneğin bkz. Denzin, 1977; Dreitzel, 1972). Dahası, Shipman'ın (1972, s.31) çocukluk sosyolojisi sahasındaki öncü metni, sosyolojik yönelimi itibarıyla görece geleneksel olsa da, toplumsallaşmaya iki taraflı bir süreç olarak yaklaşmıştır. Böylece çocuklar en azından bir dereceye kadar aktif fâiller olarak resmedilmiştir.

Yeni çocukluk çalışmaları sahası büyük oranda daha evvel listelediğim ilgilere yaslanmak suretiyle çocukluk ve çocukluk hakkındaki mevcut çalışmaların eleştirisini temel alarak gelişmiştir. Makalenin devamında bu ilgilerin her birini incelemek ve ne denli sürdürülebilir olduklarını değerlendirmek istiyorum.

Müstakil Bir Biçimde Çalışmaya Değer Kimseler Olarak Çocuklar

Görünürde bu ilk ilgi sadece daha önce hak ettiği değer verilmeyen bir dizi konuyu işaret ediyor gibidir. Örneğin; farklı toplumlarda çocuk olmanın anlamı, çocukların hayatı deneyimleme biçimleri, çocukların sosyal etkinlik kalıplarını geliştirme yolları, yekdiğeri ile ilişkilene biçimleri, vs. Bununla beraber “müstakil bir biçimde” ifadesinin kullanımı bir şeyin ipucunu vermektedir. Bu ilginin anlamı daha ileri giderek çocukların çocuk kimliklerinin araştırmacılar tarafından geçmişte kıymet görmediğini ima etmeye varmaktadır. Bu minval üzere, yeni bir akademik saha tesis etme iddiası hemen hemen diğer disiplin-ötesi sahalarda (özellikle kadın çalışmaları) olduğu gibi kimi yorumcuların yazılarında bir tür kimlik siyasetine destek vermekle ilişkilendirilmiştir.

Çocukların ve yetişkinlerin toplumda oldukça farklı pozisyonları işgal ettiği ve böylece çok farklı deneyimlere ve perspektiflere sahip oldukları ileri sürülmektedir. Şu halde, çocukların deneyimlerinin ve perspektiflerinin ne yetişkinlerle aynı ne de yetişkinlerinkinin noksan olduğu versiyonu varsayılmalıdır. Buna göre, çocuklara ve çocukların dünyasına dair yetişkin perspektiflerine - toplumda büyük oranda yaygın olduğu gibi- otoriter bir biçimde muamele edilmemelidir. Bu 1960'lardan günümüze sosyoloji içinde güçlü bir biçimde desteklenen (örneğin bkz. Becker, 1967) genel bir öneriyle uyumludur. Buna göre sosyal bilimciler toplumdaki egemen güvenirlilik hiyerarşisini olduğu gibi kabul etmemeli; daha bağımsız, hatta belki eleştirel bir bakış açısı geliştirmelidir. Bilahare, ezilen veya marjinalleştirilen grupların toplumsal gerçekliğe dair egemen gruplara nazaran daha hakiki

iç görülü perspektiflere sahip olduğuna veya en azından yeni ve farklı toplumsal yaşam formları ihtimalini gündeme getirebileceklerine dair iddialar ortaya atıldı (Harding, 1993; Smith, 1987). Çocukların durumunda bu bizi en azından Rousseau'ya değin götürülebilecek bir tema ile ilişkilendirir. Rousseau çocukların doğal olarak gelişmesine imkân verilseydi medeniyetin getirdiği ve (en azından kentli orta ve üst sınıflara mensup) çoğu yetişkinin biçare tarafı olduğu yozlaşma ve tereddinin bir dereceye kadar üstesinden gelebileceklerine inanıyordu.

Yetişkinleri otorite olarak görmeye karşı muhalefetin hemen hemen aynısına 20. yüzyıl antropolojisinin büyük bölümünde takdis edilen kültürel görelilik ilkesi aracılığıyla ulaşılabilir. Bu bakış açısına göre çocuklar arasında görülebilecek nev'i şahsına münhasır kültürler kendi şartlarında geçerli sayılmalıdır. Bununla ilişkili olarak hem antropologlar hem de sosyologlar şunu artan bir hızla kabul etmektedir: Geniş karmaşık toplumlar içinde çok çeşitli yerel kültürler bulunmaktadır ve bu kültürler "kadirşinas" bir yaklaşımla (Matza, 1969) incelenmelidir. Bunun bir yönü gençlik alt kültürlerinin, bu kültürlerin kültürel öneminin altınını çizilerek çalışılması olmuştur (Gelder ve Thornton, 2005). Şu halde, çocukluk çalışmalarının kilit bir özelliği bu genel yaklaşımın daha küçük çocuklara teşmil edilmesi olmuştur (örneğin bkz. Corsaro, 2003).

Bununla birlikte şunu kabul etmek gerekir ki burada araştırmacılar namına oldukça farklı yönelimler ele alınmaktadır. Alışageldik yorumlanma biçiminin ve makale başlığının açık imasının aksine Becker'in (1967) "Kimin tarafındayız?" başlıklı makalesi, araştırmacılara ezilenlerin yanında saf tutmasalar da onların perspektiflerine en azından resmi bakış açılarına olduğu kadar ihtimam göstermeleri gerektiğini öğütlemiştir (Hammersley, 2000, 3. Bölüm). Gerçekte Becker müesses güvenilirlik hiyerarşisini altüst etmenin araştırma bulgularının muhtemel geçerliğini tehdit edeceğini ve bunun tıpkı resmi açıklamalara itibarî bir kıymet vermek gibi olduğunu açıkça ifade ediyor ve "duygusallık" olarak görüp buna itibar etmiyordu (Becker, 1967, s.246). Benzer şekilde Matza'nın (1969) "kadirşinas" ve "tashih edici" yaklaşım karşıtlığı, sapma diye etiketlenmiş olan perspektiflere üstün bir geçerlik atfetmeyi gerektirmemiştir. Antropolojik kültürel görelilik kavramı da kimi zaman böyle muamele edilse de Batı dışı kültürlerin üstün olduğu imasını taşımamaktadır.

Çocukluk çalışmalarının çocukların nev'i şahsına münhasır deneyim ve perspektiflerine odaklanmasına dair de sorulacak sorular bulunmaktadır. Burada kadın çalışmalarıyla öğretici bir paralellik söz konusudur. Kadınlar arasındaki önemli farkların anlamı çok geçmeden fark edilmiştir: Farklı ırksal

veya etnik ve sosyal sınıf kategorilerine bağlı olanlar, farklı cinsel yönelimi olanlar ve engeli olan ya da olmayanlar gibi. Ayrıca çocuklar örneğinde, kimliğin kesişen karakterinin emaresi sadece çocukların deneyimlerinin ve perspektiflerinin hatırı sayılır düzeyde değişimi değil ayrıca *bu değişimin büyük bölümünün çocukların yetişkinlerle ortak özelliklerini yansıtacak* biçimde olmasıdır. Bu da çocukluğun “müstakil bir biçimde” çalışılabileceği düşüncesine itirazı temsil eder.

Kadın çalışmalarından yükselen bağlantılı bir sorun da post-yapısalcılığın “temelciliğe” olan hücumuyla ortaya çıkmış ve bilahare trans hareketi ve post-hümanizm tezleri ile pekiştirilmiştir (bkz. Ferrando, 2013). Burada kadın olmanın kadınlığa dair çoklu söylemsel inşalardan azade sürekli bir anlamı olduğu düşüncesine itiraz da söz konusudur. Bunun kadınlığın bir çalışma sahası için veya hatta bir siyasal hareket için meşru bir temel oluşturabileceği düşüncesini potansiyel olarak zayıflattığı düşünülmüştür (Nicolson, 1990). Paralel sorunlar “çocuk” kategorisiyle ve bunun çocuk çalışmalarıyla ilişkili rolüyle ilgili olarak da ortaya çıkmaktadır. Paradoksal bir biçimde, bu sahadaki sosyo-kültürel çeşitliliğe olan güçlü vurgu ve kültürel evrensellerin değersizleştirilmesi göz önünde bulundurulduğunda “çocuk” kategorisine atfedilebilecek yegâne sürekli mananın biyolojik olduğu neticesine varılabilir. Mamafih kadın çalışmalarını destekleyenler kadınların biyolojik olarak nevi şahsına münhasır olduğu gerçeğine toplumsal bir önem atfeden tezlere nasıl meydan okuduysa (zira bu tezler eşitsizliğin ve baskının payandası olarak kullanılmıştır) çocukluk çalışmalarını destekleyenler de genellikle biyoloji merkezli tezleri reddetmiş veya en azından bu tezlere olan vurguyu zayıflatmıştır (Prout, 2005).

Her iki sahada da yaslanılan merkezî kavramlar zayıflama eğilimindedir. Feministler bir taraftan erkekler ve kadınlar arasındaki tabii farkların mevcudiyetini inkâr etme eğilimi ve diğer taraftan kadın deneyiminin ayırt ediciliğinde ve kıymetinde ısrar etme arasında bir yerde sıkışmıştır. Benzer bir gerilim çocukluk çalışmalarında da husule geliyor görünmektedir: Bazı durumlarda çocuklar ve yetişkinler arasındaki farklar önemsizleşmekte, noksanlık görüşü reddedilmekte ve çocukların yetişkin haklarına erişimi teşvik edilmekte; fakat başka bazı durumlarda ise çocuklar ve yetişkinler arasındaki farkların altı çizilmekte ve bu da çocukluk çalışmalarının müstakil bir saha olmasının gerekçesini teşkil etmektedir. Bundan başka, çocuklar örneğinde, hatta kadınlardan daha fazla oranda, “çocuğa” çalışılan öznelere anahtar kimliği olarak yaklaşmak çoğu toplumda çocuğa atfedilen ezilen statüsünü sağlam bir biçimde tesis etmek anlamına gelmektedir. “Çocuk”, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne uygun bir biçimde 18 yaşını doldurmamış kimse olarak tanımlandığında bu hususî bir

anlam kazanmaktadır – zira bu tanım kendini yetişkin sayan ve başkaları tarafından da yetişkin sayılan pek çok “çocuğu” içermektedir.

Eşit derecede önem arz eden bir şey daha var ki, çocukların çoğu ilerde yetişkin olacağından çocukluğu yetişkin etkinlikleriyle ilişkili olarak yeterlik ve beceri derecesinden farklı bir zeminde formüle etmek güçtür. Kimi durumlarda bazı yetişkinlerin bazı çocuklardan daha az yetkin oluşunu teslim etmenin önemi açık olmakla beraber bu durum çocukların “henüz yetişkin olmama” hâlinin “çocuk” kavramını anlamlandıran ana unsurlardan biri olduğu gerçeğini değiştirmez. Hulâsa, “çocuğa” homojen bir kategori olarak muamele etmekten kaynaklanan sorunlar aşılabırsa belirli çocukların ilgili yeterlik düzeyine dair ihtilafı yargılarda bulunulmak durumundadır. Pekâlâ, kimler hangi zeminde ve hangi yetkiyle bu yargılarda bulunmalı? Bunlar benim önerdiğim sorulardır fakat çocukluk çalışmaları paradigması içinde bu sorulara yanıt vermenin temelini bulmak bir hayli zordur⁴.

Toplumsal Bir İnşa Olarak Çocukluk

Çocukluk çalışmalarının ikinci merkezî ilgisine geldiğimizde, inşacılığın bugün sosyal bilimlerde pek çok alanda bulunabilecek bir yaklaşım olduğunu ve koşullarının hatırı sayılır ölçüde değişebileceğini kayda geçirmeliyiz (Burr, 2015; Weinberg, 2014). Daha evvel sözü edildiği gibi, çocukluğun toplumsal bir inşa olduğu düşüncesinin ana unsurlarından biri çocuğun anlamının farklı toplumlarda dramatik bir biçimde değişiyor olması gibi durmaktadır. Burada reddedilen şey “çocuğun” evrensel bir kategori olduğu düşüncesidir. Evrensel kategoriden kasıt ise çocuk için en ayırt edici olan şeyin tüm çocuklarda ortak olan özellikler olduğudur. Kısaca, burada söz konusu edilen teze göre çocukluğun özelliği biyolojik bir sabite olmaktan ziyade sosyo-kültürel olarak değişimdir. Daha evvel bahsettiğim gibi, çocukların biyolojik açıdan yetişkinlerden farkı öyle ya da böyle genellikle kabul görse de çocukları tamamıyla veya öncelikli olarak biyolojik toyluk referansı ile ne’i şahsına münhasır sayma eğilimine karşı çıkmak amacıyla söz konusu bu farkın emareleri önemsizleştirilmektedir.

Bu düşünce, çocukluk çalışmalarını gelişimin evrensel kalıplarını tespit etme çabasıyla gelişim psikolojisinden koparmakla beraber, antropoloji ve hatta tarih ile örtüşmelerin varlığı aşıkârdır. Daha sonra ortaya çıkan bu disiplinlerde çocuklara dair görüşlerde ve çocuklara yaklaşımda sosyo-

4 Buna mukabil, elbette tartışmaya açık biçimlerde de olsa bu gelişim psikolojisi içinde yapılabilir ve uzun zamandır da yapılmaktadır (örneğin bkz. Chandler ve Chapman, 1991). Yeterlik konusuna diğer yaklaşımlar için bkz., Hutchby ve Moran-Ellis (1998)

kültürel çeşitlilik vurgulanmıştır. Aynı zamanda bir önceki bölümde önerdiğim gibi, bu düşüncenin bu disiplinlerdeki çalışma biçimi çocukluk çalışmalarının birinci ilgisine karşı bir tehdit arz etmektedir zira bu düşünceye göre çocukların yaşamı daima içinde yaşadıkları daha geniş toplumların veya tarihî dönemlerin bağlamında incelenmelidir. *Bir başka deyişle, çocukların yaşamı büyük oranda yetişkin kültürel pratikleri ve toplumsal örgütlenme biçimleri bağlamında incelenmelidir.*

Çocukluk çalışmalarında inşacılığın ikinci bir yönü, çocuklar namına ileri sürülen herhangi bir noksanlığı ya doğrudan çocukların *hakiki* yeterliklerini ve motivasyonlarını yanlış temsil etmek suretiyle veyahut dolaylı olarak ilgili yeterlikleri uygulamalarına veya geliştirmelerine mani olan bu stereotiplere dayanan eylemler yoluyla bizatihi yetişkin stereotiplerinin bir üretimi olarak görme eğilimidir. Bu tür inşacı tezler; engellilik çalışmaları, sapma sosyolojisi ve eğitsel performansta toplumsal cinsiyet ve etnik farklılıklara dair çalışmalar gibi bir dizi sahada da karşımıza çıkmaktadır. Bu kesinlikle pekâlâ gerçekleşebilecek olan ve önemli sayılan toplumsal süreçleri seçen bir akıl yürütme tarzıdır. Bununla beraber çocukluk çalışmaları sahasını *tanımlayan* temel bir ilgi olarak yaklaşıldığında, söz konusu bu süreçlerin boyutunun ve etkilerinin abartılması tehlikesi vardır. Gerçekte, bu türden süreçlerin işlemesine dair herhangi bir *kamıt* istendiğinde bunun sahaya bağlılık duygusuyla çatışacağı düşünülebilir.⁵ Bununla beraber, aynı zamanda, küçük çocukların çoğu yetişkinin sahip olduğu yeterliklerin bir kısmından yoksun olduğunu çok az insan inkâr edecektir. Burada ortaya çıkan zorluk bu farklılıkları olduğu kadar, kimlerin ve ne dereceye kadar farklı olduğunu da belirlemektir fakat farklılıkların toplumsal olarak inşa edildiğini ileri süren tezler bunun önemini muğlaklaştırmaktadır. Çocukların yeterlikten ve motivasyondan yoksun olduğu iddiasının sadece yanlış olmadığını, aynı zamanda siyasal açıdan da tepkisel olduğunu varsayma temayülü bulunmaktadır.

Bir başka sorun da burada inşacılığın seçici bir biçimde uygulanmasıdır: Sadece arzu edilemez sayılan olgulara uygulanması. Bununla birlikte inşacı tezin mantığı *bütün* toplumsal olgulara uygulanması⁶. Şu halde, sadece çocukluk değil, ayrıca örneğin çocukların sesleri ve hakları da toplumsal olarak inşa edilmektedir. Aslında tıpkı ahlaki konularda girişimci özelliğiyle

5 Bu engellilik çalışmalarında yaygındır (bkz. Shakespeare ve Watson, 2001).

6 Bu bakımdan Jenks'in (1996) çocuk istismarı tartışması alışlagelmişin dışındadır. Bunun nasıl büyük bir sorun olarak görülmeye başladığına odaklanmaktadır. Mamafih çocuk istismarı "miti" tartışmasının amacının "olgu hakkında önyargıda bulunmak veya olguyu küçümsemek" veyahut "değersizleştirmek" olmadığı hususunda ısrarcıdır (s. 88).

temayüz eden kişilerin belirli meselelerin sorunlu olduğunu tespit etmesi ve bu meseleleri kamuoyuna taşımaları gibi hususlara odaklanan sosyal sorun çalışmalarında olduğu gibi inşacı bir yaklaşım da bizatihi çocukluk çalışmalarına uyarlanabilir (Holstein ve Miller, 1993). Bu bakış açısına göre, çocukluk çalışmaları, mevcut durumda çocuklara sıklıkla adaletsiz veya istismarcı bir biçimde yaklaşıldığını *inşa eden* bir toplumsal hareket gibi görülebilir. Hatta daha meydan okuyucu bir inşacı hamle de inşacılığın en erken sosyolojik formlarından biri olan sapmaya dair etiketleme teorisini sübyancılığa uyarlamak olurdu.⁷ İnşacılığı bu denli ileri götürmek konusundaki isteksizliği anlamak çok zor değil lâkin seçici uygulamanın hangi zeminde meşru görüleceği sorusuna işaret edilmesi de zorunlu görünmektedir (Foster ve diğ., 1996, 1. Bölüm).

Diğer bazı alanlarda inşacılık kimi zaman sosyo-kültürel çeşitliliğin ve önyargı ve değişen tutumların kabulünün ötesine geçmiştir. Ontolojik düzeyde bu, insanların perspektif, deneyim ve eylemlerine sanki bunlar dünyada var olan toplumsal, kültürel ve iktisadi koşulların nedensel etkilerine veya önyargı ve ayrımcı pratiklerin yıkıcı etkilerine tâbi olgularmış gibi muamele etme eğiliminin reddini içermektedir. Buna mukabil, fâillerin bütün toplumsal olguları *kendi eylemleri içinde ve bu eylemler yoluyla* rastgele inşa ettikleri veya bu olguların *söylemsel süreçler* tarafından vücuda getirildiği tartışılmaktadır. Böylece analizin odağı, olguların göründükleri şey halini almaları biçimindeki teşekkül veya inşa süreçlerine kaymalıdır.

Eğer inşacılığın bu radikal versiyonu çocukluk çalışmalarına uygulanmış olsaydı bu durum soruşturmanın odağının kimin, hangi etkileşimsel bağlamlarda ve nasıl çocuk olarak tanımlanacağı meselesine kaymasını gerektirirdi.⁸ Bu da mevcut durumda sahayı vücuda getiren şeyin büyük bölümünden çok daha farklı türde çalışmalara netice verirdi. Bu ise çocukluk çalışmaları sahası için sosyal inşacılığa bağlılığın önemi ve imaları hakkında açıkça soru işaretleri uyandıracaktır.

Aktif Fâiller Olarak Çocuklar

Çocukların toplumsal hayatta “aktif” rol oynayan veya özerkliklerini yaşayan fâiller olduğu düşüncesi çocukluk çalışmalarında uzun zamandır ana temalardan birini teşkil etmiştir. Bununla birlikte, fâil olmak genellikle

7 Pedofiliyi çevreleyen ahlaki retorik hakkında bir inceleme için bkz. Meyer (2007, 2010).

8 Bunu gençlik gruplarını çalışmaya uygulayan bazı girişimler olmuştur (örneğin bkz. Widdicombe ve Wooffitt, 1995). Bununla birlikte bunlar bu alanda dahi egemen yaklaşım olamamıştır. Prout (2005, s.144) buna benzer bir şeyi önerir görünmektedir fakat bunu teslim etmeyerek çocukluk çalışmalarının varlığını zayıflatmaktadır.

olumlu bir özellik olarak görülse de bunun neyi içerdiği konusu büyük oranda açık değildir⁹. Ayrıca -normatiflik zorunlu olarak olgusalıya bağımlıyken- sadece olgusal ve normatif terimlerle yorumlanabildiği için değil, başka sebeplerle de fâillik karmaşık bir kavramdır. Olgusal terimlerle ifade edildiğinde, asgari düzeyde, teoriler içgüdülere odaklansın veya daha davranışçı veya toplumsal belirlenimci türden olsun ya da olmasın, davranış içsel veya dışsal uyaranlara verilen sâbit tepkiler olarak gören insan davranış modelleri reddedilir.

Daha evvel belirtildiği gibi, bu modellerin reddi gelişim psikolojisinin büyük oranda özelliği olmakla beraber çocukluk çalışmaları araştırmacıları çocuk davranışını öncelikli olarak psikolojik olmaktan ziyade sosyo-kültürel olarak görmektedir.

Ayrıca belli dereceye kadar antropoloji ve sosyoloji ile hemfikir olmakla beraber, çocukluk çalışmaları sahasındaki araştırmacılar, daha evvel ifade edildiği gibi, bu disiplinlerde toplumsallaşmaya davranış normlarının veya kalıplarının *içselleştirilmesini* içerecek biçimde yaklaşma eğilimi olarak tasavvur ettikleri anlayışı reddederler. Bunu fâilliği inkâr ettiğine inandıkları bir tür *sosyo-kültürel* determinizm olarak görürler.

Mamafih burada fâillige yanıtıcı biçimde ikili bir tarzda yaklaşma tehlikesi bulunmaktadır: Basitçe edilgen çocuk modelinin karşısına davranışlarında bütünüyle tahditsiz ve belirsiz ve böylece özerk iradelerini kullanabilen çocuk modelini koymak. Sosyal bilimin tarihi genellikle farklı biçimlerde bu iki kutbun arasında devamlı bir salınım tanıklık etmiştir. Marx'ın "tarihi insanlar yapar lâkin kendi seçtikleri koşullarda değil" biçimindeki meşhur ifadesi bu iki ucun da tatmin edici olmadığı kabulünü hulâsa etmektedir. Ayrıca şunu ilâve etmeliyiz. İnsanlar bir yandan önemli bir dereceyi *bizatihi kendileri* de elde edebilirken -bu elbette Marks'ın tezinin hayati bir bölümünü oluşturur- bir yandan da büyük oranda tevarüs ederler. Bizler sadece tevarüs ettiğimiz kaynakları kullanarak ve bu kaynaklardan özellikle karşılaştığımız maddi durumlarda istifade ederek tarihi ve kendimizi oluştururuz. Bu sofistike orta konum özerklik *dereceleri* hakkında yargıları icap ettirir. Şu halde, olgusal terimlerle ifade etmek gerekirse, yetişkinler gibi çocuklar da mutlak manada olmasa da kimi bakımlardan ve kimi derecelere kadar aktif kabul edilmelidir.

9 Çocuklarla ilgili araştırmacıların tamamı fâillige olan vurguyu pozitif bir ışık altında görmemektedir. Örneğin, Lancy'nin (2012a, s.13) yorumu şöyledir: "çocuğun fâilliğine dair literatürü çocukları anlamayı başarmak ve nihai olarak çocukların hayatlarını geliştirmek bakımından hemen hemen faydasız buluyorum". Ayrıca bkz. Lancy (2012b).

Çocukluk çalışmaları sahasındaki bazı çalışmalar bunu teslim etmiştir. Örneğin, Robson ve arkadaşları (2007a, 2007b) fâile bir süreklilik olarak yaklaşırken, Klocker (2007) ince ve kalın fâillikler arasında bir ayrım önermiştir. Birincisi seçimin sadece iki veya üç önceden tanımlanmış seçenekle sınırlı olduğu koşulu imlerken ikincisi geniş bir seçenekler yelpazesinin mevcut olduğu kararları imlemektedir. Bununla birlikte bu durum fâilliğin tekil bir boyutta değişen bir özellik olduğunu varsaymaktadır. Hâlbuki karakteri icabı fâilliğin zorunlu olarak ilişkisel olduğu yönünde tezler ileri sürmek için yeteri kadar sebep mevcuttur (Jamieson ve Milne, 2012; Oswell, 2013, s.15; Tisdall ve Punch, 2012). Çocukların veya yetişkinlerin özerk olup olmadığı hakkında yargıya varırken ne yapmaya özgür olduklarına ve/veya ne yapmakta özgür olmaları gerektiğine karar vermek zorundayız: Nazârî olarak özgürlük manasızdır. Immanuel Kant'ın etiğinin merkezî argümanı bunu göstermektedir zira Kant rasyonalitenin bizi içgüdü, toplumsallaşma ve benzerinin neticesinde tabii olarak arzu ettiklerimizden azat ettiğini ama aynı zamanda bunun bizleri “rasyonalite”ye mahkûm etmeyi de içerdiğini düşünmektedir.¹⁰ Şu halde, ne yapmaya özgür olduğumuz veya ne yapmaya özgür olmamız gerektiği hakkındaki yargılar daima ne yapmak istediğimiz, isteyebileceğimiz veya istememiz gerektiği ile ilgilidir. Buna göre, herhangi bir vakada özgürlük, özerklik veya fâillik konusundaki herhangi bir iddia veya isnadın ilişkili olduğu ne tür sınırlamalar ve/veya muhtemel yol haritaları bulunduğu ve neyin arzu edilir karar alma amaçları veya biçimleri olup olmadığı meselesini delillerle destekleyecek hangi yargılara varılabileceği hususlarında açık olmak icap eder.

Bu mesele çocukların edilgen değil aktif oldukları düşüncesinin normatif boyutuyla bağlantılıdır ve düşünce biçimi özerkliğe yüce bir değer ve belki insanoğlunun tanımlayıcı özelliğini atfeden güçlü modern Batı düşünce cereyanıyla yakından ilgilidir. Özerkliğe rasyonalite ile eş yapı bir biçimde muamele etse de Kant bu duruşu temsil eder. Daha evvel ifade edildiği gibi, Kant'a göre özgür olmak rasyonel davranmaktır. Kant fiziksel dünyayı genellikle determinist yasalarca kontrol ediliyor gibi görsek de bunun fiziksel dünyanın bizatihi doğasından ziyade (ki bunu bilemeyiz) bu dünyaya karşı uyarladığımız (uyarlamaktan kaçınamayacağımız) bakış açısının bir neticesi olduğunu savunmuştur. Buna mukabil, insanoğlunu anlama yollarımız zorunlu olarak insanların özgür irade ile hareket etmeye kabil olduğu, gerçekte kendi davranışlarını rasyonel temellerde yönetmeye

10 Hegel'den başlayarak, Kant'ın pozisyonuna dair müteakip eleştiriler herhangi bir rasyonalite tasavvurunun sosyal-tarihsel olarak teşekkül ettiğini işaret etmiştir.

muktedir ve bu suretle fizik biliminin insanların tuzağı olarak ileri sürdüğü nedensellik rabitasının aşıldığı telâkkisini ortaya koyar. Yirminci yüzyılda insanlığın tanımlayıcı özelliği olarak özerklik fikri sıklıkla Kant'ın rasyonalite vurgusuna nazaran Ficht'in yaratıcı öz-belirlenim veya kendini gerçekleştirme fikrine (Romantizmin bir örneği olarak – bkz. Cranston, 1994, s.29) yakın bir biçimde çerçeveslendirilmeye başlamıştır. Burada ise mutlakçı bir özgürlük tasavvuru hüküm sürmektedir.

Eğer özerliğe bütün dışsal ve de gerçekte içsel sınırlamaların aşkınığını ihtiva ediyor gibi muamele edilecekse bu durumda herhangi bir hakiki sınırlamanın insan olmanın anlamını sınırlandırdığı ve böylece arzu edilemez olduğu düşünülmelidir. Bir başka deyişle, bu özerklik ilkesi herhangi bir varsayılan sınırlamanın gereksiz ve kabul edilemez olduğu ivedi yargısını tahrik edecektir. Sonuç olarak, çocuklara isnat edilen politikalar ve uygulamaların çocukların sahip olduğu aktif potansiyeli sınırlandırdığı gerekçesiyle çocukları biyolojik, psikolojik ve/veya sosyal belirleyicilerin “edilgen alıcıları” olarak tasvir eden görüşlere sadece olgusal olarak yanlış değil, ayrıca siyasal veya etik olarak kabul edilemez bir biçimde yaklaşılabilir. Doğrusu, çocukların zorunlu olarak sınırlamalara maruz kaldığı iddiası basitçe arzu edilmeyen neticeleri olduğu yargısından dolayı yanlış sayılmak suretiyle bertaraf edilebilir. Mamafih bu bir yanılıdır.

Çocukların (veya aslında yetişkinlerin de) bütün sınırlamalardan özgür olmak biçiminde yorumlanan özerkliği ideale dair sorunlar olduğu aşikâr olmalıdır. Daha evvel bu meseleye dair Marx ve diğerlerinin bir özelliği olarak sofistike orta konum diyerek bu sorunlardan birine dikkat çekmiştim. Bu açıdan bakıldığında, *filhakika*, yetişkinler gibi çocukların davranışı da en azından kısmen (biyoloji, toplumsal koşullar, yerel kültür, vb. tarafından) belirlenecektir. Böylece bu ideal bütününe yakın oranda gerçekleştirilemez olacaktır. Örneğin, çocukların “sesleri”, kendi otantik bireysel varlıklarının veya hatta ayırt edici kültürlerinin ifadesi olmaktan ziyade büyük oranda yetişkin lâkırdisının geri dönüşümünden ve yeniden işlenmesinden ibaret kalacaktır (bkz. Maybin, 2006).

Bir başka sorun da çocukların fâilliğini kabul edeceksek *sorumluluklarını* da kabul etmemiz gereğidir. Fâillikleri söz konusu olduğunda eylemlerinin karşılığında potansiyel olarak övgüye olduğu kadar yergiye de tâbidirler. Çocukların fâilliğine dair tartışmaların çoğu sorumluluğun madalyonun diğer yüzü olduğu gerçeğini göz ardı ediyor görünmektedir¹¹. Benzer

11 Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Yasası Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden çocukların hakları olduğu kadar sorumlulukları olduğunu da tanınması

biçimde, özerkliğe saygı ilkesi, zarardan kaçınmak gibi diğer ideallerle çatışabilir. Dahası, çocukların durumunda bu ikinci ilke özel bir önemi haiz olmaktadır zira çocukların yetişkinlere nazaran daha incinebilir olabileceği durumlar bulunmaktadır. Çocukların yetişkinler tarafından cinsel ilişkilerin “tarafı” haline getirilmesi ise meseleyi bilhassa keskin bir forma sokmaktadır. Şu halde, pedofiliye karşı çıkarken çocukların kendi kendilerine seçimde bulunma isteklerini (kimi durumda 16 veya 17 yaşındakiler) genellikle reddetmek gerekir zira bu seçimler özerkliğin değil, hastalıklı etkinin bir ifadesidir. Pekâlâ, buna kim ve nasıl karar verecek? Bir kez daha söylemek gerekirse, bunlar mevcut haliyle çocukluk çalışmaları sahasının yanıt veremeyeceği sorulardır.

Özerklik ve zarardan korunma çatışmasından maada özerklik ilkesini kendi içinde hayata geçirmede bile potansiyel bir çatışma vardır zira kişinin özgürlüğünü yaşaması hemen hemen her zaman diğerlerinin özgürlüğünü sınırlandıracaktır. Dolayısıyla, çocuk haklarına dair iddialar, sıklıkla ebeveynlerin çocuklarının üstün yararına, toplumun çıkarına veya bundan dolayı kendi çıkarlarına da uygun karar alma haklarını ihlal ettiği gerekçesiyle yakınmaları teşvik etmiştir (örneğin bkz. Twum-Danso, 2009). Burada sadece fâillik, özerklik veya hatta eşitlik kavramına başvurmak suretiyle çözülemeyecek hakiki güçlükler bulunmaktadır. Bunun yerine özerkliğin (ve sorumluluğun) meşru formlarının ne olup olmadığına dikkat edilmelidir ve bu da hem çocuklarla hem de yetişkinlerle ilişkili olarak yapılmalıdır.

Bütün bunlar şunu açıkça ortaya koymaktadır. Yetişkinlerden aşağı kalmamak kaydıyla, çocukların durumunda insanların gerçekten ne yapmak için özgür olmak istedikleri ve yapmaya özgür oldukları şeyin meşru veya arzu edilir olup olmadığı hakkında sorular oluşmaktadır. Ayrıca bu konulara dair yargıların söz konusu kişilerin yetişkin mi yoksa çocuk mu olduğuna göre sistematik bir biçimde değişip değişmeyeceği ve çocukluğun sınırlarının nasıl tanımlanması gerektiği hakkında da soru işaretleri vardır.

Çocukluk çalışmaları literatürünün büyük bölümünde bulunabilecek olan çocukların fâilliği hakkındaki beyanlar, normatif yargıları açıkça olgusal bir hususa yani çocukların “aktif” veya “fâil” olduğu iddiasına indirgeyerek bu meseleleri muğlaklaştırma eğilimindedir.

hasebiyle ayrılmaktadır. Çocuk hakları meselesine dair antropoloji içindeki gerilimler için bkz. Montgomery (2016). Bluebond-Langner ve Korbin (2007) çocuğun fâilliğine yapılan vurgunun çocukların nev’i şahsına münhasır incinebilirliklerini ve korunma ihtiyaçlarını müphemleştirip müphemleştirmede önemli sorusunu gündeme getirmektedir.

Araştırma yöntemleri

Çocukluk çalışmaları sahasında çeşitli veri toplama ve analiz etme yöntemleri mevcut bulunmakla beraber bunlar büyük oranda nitelikseldir. Etnografi, açık uçlu mülakat ya da resim, fotoğraf ve video yoluyla olsun olmasın kullanılan yöntemlerde temel bağlılık çocukların seslerinin işitilmesine izin verme ilkesine olmuştur.

Çocukların çocuklar olarak nev'i şahsına münhasır ve otantik sesleri olup olmadığı konusu bir yana bırakıldığında bile bununla ve özellikle bu argümanın daha radikal versiyonlarıyla ilgili bazı sorunlar bulunmaktadır. Bunlar, çocukların araştırma kararlarına doğrudan katılımını (Nind, 2014) ve hatta önderliği devralıp bizatihi kendilerinin araştırmayı yürütmesini (Kellett, 2005) gerektiren katılımcı soruşturma yöntemlerinin kullanımına ayrıcalık vermektedir. Bunun uygulamada neye karşılık geldiğine dair elbette hatırı sayılır bir çeşitlilik bulunmaktadır (Hart, 2008; Nind, 2011) ve ben yetişkin araştırmacıların çoğu çalışmada en azından danışman rolü oynadığına ihtimal veriyorum (bkz. Kim, 2015). Bununla beraber, bu tür katılımcı soruşturma biçimlerinin sıklıkla sadece etik açıdan tercih edilirdiği değil, ayrıca önemli bir siyasal rolü icra ettiği ve böylece çocukların önemli kararlar alma yeterliğini haiz olduklarını gösterdiği düşünülmektedir. Ayrıca araştırma sürecinde çocuklara rol vermenin onların çıkarlarına hizmet edeceği veya en azından çıkarlarını koruyacağı sıklıkla varsayılmaktadır.

Katılımcı soruşturma için etik ve siyasal olduğu kadar metodolojik de olan bazı gerekçelendirmeler mevcuttur. Metodolojik gerekçelendirme esas itibarıyla yetişkinlerin çocukları anlamak konusundaki yetersizliği veya en azından hatırı sayılır güçlükleri ile ilişkilidir: Çocuk katılımının bulguların muhtemel geçerliğini artıracığı düşünülmektedir. Araştırmacı ve araştırılan arasındaki eşitlenmiş ilişkilerin daha zengin ve aydınlatıcı veriler üreteceği de ileri sürülebilir. Ayrıca çeşitli siyasal gerekçelendirmeler de ortaya konmuştur: Örneğin, araştırmaya katılım genellikle Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne başvurmak suretiyle bir hak olarak sunulmaktadır. Son olarak, katılıma öncelik vermenin etik gerekçelendirmesi katılımı aydınlatılmış onamın bir uzantısı ve özerklik idealinin daha dikkatle gerçekleştirilmesi için bir tasarım olarak görülmektedir. Bu bakımdan katılımcı soruşturma "etik açıdan üstün" görülebilir (Nind, 2014, s.29).

Bana göre bu tezlerden hiçbiri ikna edici değil¹². Belki pedagojik ve/veya siyasal bir strateji olarak kıymeti olabilir ama gerçekte ben katılımcı

12 Diğer eleştiriler için, bkz. Gallacher ve Gallagher (2008), Holland ve diğ. (2010) ve Nind (2014: 4. Bölüm).

soruşturmanın, bilhassa çocukların yönlendirmesinde gerçekleştiğinde, bir *araştırma* yöntemi olup olmadığını sorguluyorum. Metodolojik açıdan, sosyal araştırmanın, yetişkinlerin çok küçük bir oranının -ve çocukların da pek azının- sahip olduğu ve tezelden elde edilemeyecek bilgi ve becerileri talep eden uzmanlaşmış bir etkinlik olduğunu kabul etmenin önem arz ettiğini düşünüyorum. Burada asıl mesele elbette “sosyal araştırma”yı nasıl tanımladığımız ve çıktılarını hangi kriterlerle değerlendirdiğimizdir. Yine de hiç olmazsa kurumsal olarak nasıl tanımlandığına bakıldığında, kamuoyu yoklama kurumlarının veya uygulamalı araştırma ajanslarının işleri gibi pratik formlarda veyahut örneğin Birleşik Krallık Araştırma Mükemmellik Çerçevesi veya doktora sınavları gibi akademik formlarda yüksek düzeyde uzmanlık gerektirmektedir. Bunu görmezden gelmek araştırmanın kalitesini tehdit edecektir. Araştırma, bulguların geçerliğini teminat altına almak ve etik kaygılara saygılı olmak gibi sorumlulukları içerir ve araştırmacılar bu sorumluluklara yaraşır bir hayat sürecekseler araştırma kararlarının kontrolünü ellerinde bulundurmaları zorundadırlar (Dyson ve Meagher, 2001).

Katılımcı soruşturma için spesifik olarak metodolojik gerekçe odaklanıldığında, gerçek şu ki yetişkinler çocukları ve çocukların hayatını anlamada güçlüklerle karşılaşabilir zira çocuklar genellikle yetişkinlerden farklı perspektiflere ve deneyimlere sahiptir. Bununla birlikte yetişkinlerin çocukların hayatlarını anlayamayacaklarını veya gerçekte çocukların yekdiğerini daha kolay anlayacağını varsaymak yanlıştır (Kim, 2015; Tisdall, 2012). Diğer insanları anlamının önünde aşılabilir engeller olduğunu *varsaymak* için hiç de iyi bir sebep yoktur. Böyle yapacak olsaydık bu sadece sosyal bilimlerin tamamının değil, aynı zamanda bizatihi sosyal hayatın da altını oyardı. Hepsinden öte, eğer farklı kişi kategorilerinin yekdiğerini anlayamayacağına inanırsak kimliklerin kesişimselliği sadece her bir bireyin bizatihi kendisini anlayabileceğini bilfiil imleyecektir. Hatta böylesi bir öz-bilginin mümkün olup olmadığı veya en azından herhangi bir epistemik ayrıcalık taşıyıp taşımadığı hakkında da soru işaretleri vardır (Gallacher ve Gallagher, 2008).

Katılımcı soruşturma üstünlüğüne dair siyasal gerekçeler çocukların haklarının kendilerine dair araştırmaların kontrolüne katılımı içerecek biçimde sorunsuzca genişlediğini varsayıyor görünmektedir. Bununla birlikte, burada Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne başvurmak oldukça tartışmaya açıktır (Hammersley, 2015). Üstelik, çocuklara kıyasla neredeyse *yetişkinlerin* araştırmaya katılım hakkı bile sorgulanır hale gelmiştir. Bunu yapacaklarına inanmak, aşırı uç örnekler de vermek gerekirse, örneğin çocuk istismarcılarının veya ırkçı siyasal parti üyelerinin kendileriyle

ilgili arařtırmaları kontrol etme hakkı bulunduđunu ima etmek anlamına gelecektir. Eđer bu hakkın sadece ezilen gruplara veya bařka bir biçimde buna deđer olduđu dűřünűlen gruplara uygulanacađı sűylenirse kimlerin bu kategoriye girdiđi ve buna kimin karar vereceđi nasıl belirlenecektir? Mesela ırkçılar pekâlâ kendilerini marjinal ve ezilmiř gűrebilirler. Dahası, kimin ezildiđine ve kimin ezilmediđine dair bir uzlařmaya gűlűkle ulařabiliriz zira çocukların ezilen bir grup olduđuna dair çođu toplumda genel bir anlařmanın var olması muhtemel deđildir.

Son olarak, katılımcı soruřturma için etik gerekçeler de sorunlarla karřı karřıyadır. Örneđin, arařtırma etiđinin altında yatan bařka önemli ilkeler varken bařkalarının özerkliđine saygıya birincil etik ilke olarak yaklařmaktadır ve bunların belirli durumlarda çeliřkili neticeleri sűz konusu olabilir (Hammersley ve Traianou, 2012). Üstelik herhangi birine ayrıcalık tanınacaksa elbette bu en az zararı veren olmalıdır. Ayrıca bireysel özerkliđe saygı gűstermek bunun bařarılacađı anlamına gelmez. Aslında zararın sorumluluđunu arařtırmacıdan katılımcılara kaydırma etkisinde bulunabilir. Bizatihi zerklik ilkesinin sorunlu bir karakteri olduđu da ortadadır. Daha evvel ifade edildiđi gibi, aslında sık sık Batılı liberal bir ideal veya erkek stűnlűđű savunucusu olması bakımından eleřtirilmektedir. Örneđin feminist iliřkisel etiđinde çok az yeri vardır.¹³ Bu durum bizi bu yűnteme bűtűnűyle itibar etmemeye gűtűrmez ama bu yűntemin çok da önemli olmadıđını ve dikkatli bir yoruma ihtiyaç bulunduđunu gűsterir.

Sonuç

Bu makalede çocukluk çalıřmaları sahasında daha önceki disiplinler yaklařımlardan koparak yeni bir paradigmayı temsil eden bazı merkezî ilgilere inceledim. Bu ilgiler řunları içeriyordu: Çocuklar “műstakil” bir biçimde çalıřmalıdır; çocukları çalıřırken sosyal inřacı bir yaklařım uyarlanmalıdır; çocuklar içsel veya dıřsal faktűrlere edilgen bir biçimde tepki veren kimseler yerine fâiller olarak gűrűlmelidir; katılımcı soruřturma biçimleri altın esasını teřkil eder, yani en iyi yűntemlerdir. Bu varsayımlardan bir kısmı řűphesiz çok faydalı olabilirken bana gűre bunlar tutarlı ve etkili bir yaklařım oluřturma kapasitelerini ifsats eden tutarsızlıkları ve gerilimleri de içermektedir.

13 Bkz. Boyden (1997), Stainton Rogers (2009) ve Lancy (2012a). Feminist ilişkisel etik hakkında örneğin bkz. Bowden (1997).

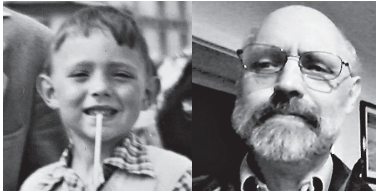

Teşekkür

Yazar; Heather Montgomery ve Chae-Young Kim'e makalenin önceki taslağına yaptıkları yorumlardan ve Open University'deki diğer meslektaşlarına da kendilerinden çocukluk çalışmaları hakkında öğrendiklerinden dolayı minnettardır. Çalışmanın herhangi bir başarısızlığından dolayı hiçbiri kabahatli değildir.

Mali destek

Yazar(lar); araştırma, yazarlık ve/veya yayın faaliyetleri için herhangi bir mali destek almamıştır.

** Marytn Hammersley

The Open University, Birleşik Krallık
martyn.hammersley@open.ac.uk

Kaynakça

- Becker H (1967) Whose side are we on? *Problems* 14: 239-247.
- Bluebond-Langner M and Korbin J (2007) Challenges and opportunities in the anthropology of childhoods: An introduction to 'Children, Childhoods, and Childhood studies'. *American Anthropologist* 109(2): 241-246.
- Bowden P (1997) *Caring: Gender-Sensitive Ethics*. London: Routledge.
- Boyden J (1997) Childhood and the policy makers: A comparative perspective on the globalization of childhood. In: James A and Prout A (eds) *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. London: Falmer Press, pp. 190-209.
- Burr V (2015) *Social Constructionism*, 3rd ed. London: Routledge.
- Chandler M and Chapman M (eds) (1991) *Criteria for Competence: Controversies in the Conceptualization and Assessment of Children's Abilities*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Corsaro W (2003) *We're Friends Right? Inside Kids' Culture*. Washington, DC: Joseph Henry Press.
- Cranston M (1994) *The Romantic Movement*. Oxford: Blackwell.
- Denzin N (1977) *Childhood Socialisation*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Dreitzel HP (ed.) (1972) *Recent Sociology* No. 5: *Childhood and Socialization*. New York: Macmillan.
- Dyson A and Meagher N (2001) Reflections on the case studies. In: Clark J, Dyson A, Meagher N, et al. (eds) *Young People as Researchers: Possibilities, Problems and Politics*. Leicester: Youth Work Press, pp. 59-76.
- Ferrando F (2013) Posthumanism, transhumanism, antihumanism, metahumanism, and new materialisms differences and relations. *Existenz: An International Journal in Politics, Religion, Philosophy, and the Arts* 8(2): 26-32. Available at: <http://www.bu.edu/paideia/existenz/volumes/Vol.8-2Ferrando.pdf>

- Foster P, Gomm R and Hammersley M (1996) *Constructing Educational Inequality*. Brighton: Falmer.
- Gallagher L and Gallagher M (2008) Methodological immaturity in childhood research?. *Childhood* 15(4): 499-516.
- Gelder K and Thornton S (eds) (2005) *The Subcultures Reader*, 2nd edn. London: Routledge.
- Hammersley M (2000) *Taking Sides: Partisanship in Social Research*. London: Routledge.
- Hammersley M (2015) Research ethics and the concept of children's rights. *Children and Society* 29(6): 569-582.
- Hammersley M and Traianou A (2012) *Ethics in Qualitative Research*. London: SAGE.
- Harding S (1993) Rethinking standpoint epistemology: What is strong objectivity? In: Alcoff L and Potter E (eds) *Feminist Epistemologies*. New York: Routledge, pp. 49-82.
- Hart R (2008) Stepping back from 'The Ladder': Reflections on a model of participatory work with children. In: Reid A, Jensen B, Nikel J, et al. V (eds) *Participation and Learning*. Dordrecht: Springer, pp. 19-31.
- Holland S, Renold E, Ross N, et al. (2010) Power, agency and participatory agendas: A critical exploration of young people's engagement in participative qualitative research. *Childhood* 17(3): 360-375.
- Holstein J and Miller G (eds) (1993) *Reconsidering Social Constructionism: Debates in Social Problems Theory*. New York: Aldine de Gruyter.
- Hutchby I and Moran-Ellis J (eds) (1998) *Children and Social Competence: Arenas of Action*. London: Falmer Press.
- James A (2010) Competition or integration? The next step in Childhood Studies? *Childhood* 17(4): 485-499.
- James A and Prout A (eds) (1997) *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*, 2nd edn. London: Falmer.
- Jamieson L and Milne S (2012) Children and young people's relationships, relational processes and social change: Reading 'across worlds' Children's. *Geographies* 10(3): 265-278.
- Jenks C (ed.) (1982) *The Sociology of Childhood: Essential Readings*. London: Batsford.
- Jenks C (1996) *Childhood*. London, England: Routledge.
- Kehily MJ (ed.) (2009) *An Introduction to Childhood Studies*, 2nd edn. Maidenhead: Open University Press.
- Kellett M (2005) Children as active researchers: A new research paradigm for the 21st century? ESRC. Available at: <http://oro.open.ac.uk/7539/1/MethodsReviewPaperNCRM-003.pdf> (accessed 13 May 2013).
- Kim C-Y (2015) Why research 'by' children? Rethinking the assumptions underlying the facilitation of children as researchers. *Children and Society*. Available at: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/chso.12133/abstract>
- Klocker N (2007) An example of thin agency: Child domestic workers in Tanzania. In: Panelli R, Punch S and Robson E (eds) *Global Perspectives on Rural Childhood and Youth: Young rural lives*. London: Routledge, pp. 81-148.
- Lancy D (2012a) Why the anthropology of childhood? Towards an emerging discipline. *AnthropoChildren* 2012(1). Available at: <http://popups.ulg.ac.be/AnthropoChildren/document.php?id=918>; http://digitalcommons.usu.edu/sswa_facpubs/277
- Lee N (2001) *Childhood and Society*. Buckingham: Open University Press.
- Matza D (1969) *Becoming Deviant*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Mayall B (2002) *Towards a Sociology for Childhood*. Buckingham: Open University Press.
- Mayall B (2013) *A History of the Sociology of Childhood*. London: Institute of Education Press.
- Maybin J (2006) *Children's Voices: Talk, Knowledge and Identity*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- Meyer A (2007) The moral rhetoric of childhood. *Childhood* 14(1): 85-104.
- Meyer A (2010) Evil monsters and cunning perverts: Representing and regulating the dangerous Paedophile. In: Deflem M (ed.) *Popular Culture, Crime and Social Control, Sociology of Crime. Law and Deviance Series*, vol. 14. Bingley: Emerald Publishing, pp. 195-218.
- Montgomery H (2016) Anthropological perspectives on children's rights. In: Ruck M, Peterson-Badali M and Freeman M (eds) *Handbook of Children's Rights: Global and Multidisciplinary Perspectives*. London, England: Taylor and Francis.
- Nicolson L (ed.) (1990) *Feminism/Postmodernism*. London: Routledge.
- Nind M (2011) Participatory data analysis: A step too far? *Qualitative Research* 11(4): 349-363.
- Nind M (2014) *What Is Inclusive Research?* London: Bloomsbury Academic.
- Oswell D (2013) *The Agency of Children*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Prout A (2005) *The Future of Childhood*. London: Routledge-Falmer.
- Punch S and Tisdall K (eds) (2014) *Children and Young People's Relationships: Learning across Majority and Minority Worlds*. London: Routledge.
- Qvortrup J, Corsaro W and Honig M-S (eds) (2009) *The Palgrave Handbook of Childhood Studies*. Basingstoke: Palgrave.
- Robson E, Bell S and Klocker N (2007a) Conceptualizing agency in the lives and actions of rural young people. In: Panelli R, Punch S and Robson E (eds) *Global Perspectives on Rural Childhood and Youth: Young Rural Lives*. London, England: Routledge, pp. 135-148.
- Robson E, Panelli R and Punch S (2007b) Conclusions and future directions for studying young rural lives. In: Panelli R, Punch S and Robson E (eds) *Global Perspectives on Rural Childhood and Youth: Young Rural Lives*. London, England: Routledge, pp. 219-228.
- Shakespeare T and Watson N (2001) The social model of disability: An outdated ideology? In: Barnatt S and Altman B (eds) *Exploring Theories and Expanding Methodologies: Where We Are and Where We Need to Go*. Amsterdam: JAI Press, pp. 9-28.
- Shipman M (1972) *Childhood: A Sociological Perspective*. Windsor, ON, Canada: National Foundation for Educational Research.
- Smith D (1987) *The Everyday World as Problematic: A Feminist Sociology*. Boston, MA: Northeastern University Press.
- Stainton RW (2009) Promoting better childhoods: Constructions of child concern. In: Kehily MJ (ed.) *An Introduction to Childhood Studies*. Berkshire: Open University Press, pp. 141-160.
- Tisdall EK (2012) The challenge and challenging of childhood studies? Learning from disability studies and research with disabled children. *Children and Society* 26: 181-191.

